

Nr 362.

Av herr **Wistrand m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag.

Av kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering verkställda utredningar giva vid handen, att landets lager av tackjärn under år 1945 kommer att nedgå till en nivå, som icke säkerställer en produktion av järn och stål under år 1946 av samma storlek som under år 1945. Med hänsyn särskilt till osäkerheten i fråga om de internationella handelsförbindelserna har det ansetts önskvärt, att kapaciteten för tackjärnsproduktionen såvitt möjligt utökas. Planeringskommissionen har framhållit, att det är mot denna bakgrund, som man måste undersöka förutsättningarna för en ökad tackjärnsproduktion vid Norrbottens Järnverk. Resultatet har blivit, att man föreslagit byggandet av en tredje tackjärnsugn vid Norrbottens Järnverk, vilken skulle innebära en merproduktion om 30 000 ton tackjärn per år.

Ehuru vi ur andra synpunkter icke äro övertygade om lämpligheten att uppföra denna tredje masugn, vilja vi dock med hänsyn till anförda omständigheter beträffande landets tackjärnsförsörjning icke avstyrka förslaget i denna del. Härvidlag hava vi fäst avgörande vikt vid det förhållandet, att enligt uttalanden av järnverkets verkställande direktör den nya tackjärnsugnen kan vara färdig att tagas i bruk i början av år 1946.

Såsom enda alternativ har emellertid ifrågasatts, att den nya masugnen skulle vara en elektrougn av samma typ som de redan vid järnverket förefintliga båda ugnarna. De år 1938 verkställda utredningarna beträffande en tackjärnsanläggning i Luleå gävo vid handen, att man under normala förhållanden skulle få en väsentligt billigare produkt, om tackjärn tillverkades i blästermasugn med koks som bränsle. Orsaken till att man år 1941 bestämde sig för elektriska masugnar var den omständigheten, att det under nu pågående krig, då bränslepriserna stigit högst väsentligt, blir billigare att framställa tackjärnet i en elektrisk masugn — särskilt med hänsyn till det låga kraftpris, som järnverket åtnjuter. Efter kriget komma emellertid förhållandena med säkerhet att gestalta sig på annat sätt. Redan vid ett kokspris av 65 kronor per ton ställer sig tillverkningen av tackjärn i koksblästerhytta billigare än i elektrisk hytta vid ett kraftpris av 0,6 öre pr kWh. Det bör således allvarligt övervägas, huruvida ej den föreslagna tredje masugnen bör utgöras av en blästerhytta, som skulle konstrueras så, att den kan användas såväl för koks som för träkol. Detta alternativ skulle dessutom innebära de väsentliga fördelarna, att den ökade tackjärnskvan-

titeten under nuvarande avspärrning skulle kunna produceras utan användning av koks, att någon ytterligare förbrukning av elektroder, på vilka för närvarande stor brist råder i landet, ej skulle erfordras, samt att man ej skulle behöva anskaffa den nya transformator, som förutsattes i förslaget och vars leveranstid synes äventyra anläggningens färdigställande inom beräknad tid. Därtill kommer, att erfarenheten visat, att vissa tackjärnssorter lättare kunna framställas i blästermasugnar än i elektriska tackjärnsugnar.

Enligt vad vi inhämtat kan med en ej väsentlig fördyring av anläggningen en blästermasugn byggas för betydligt högre kapacitet än en elektrougn. En enhet om 50 000 ton tackjärnsproduktion per år skulle exempelvis vara ändamålsenlig. Denna beräknas av sakkunniga draga en kostnad om ca 4 000 000 kronor. Ritningar till en blästermasugn av denna storleksordning kunna färdigställas på mycket kort tid.

Enligt det gällande malmavtalet kan Norrbottens Järnverk endast i mindre utsträckning erhålla fosforfattiga malmer, varför den övervägande delen av produktionen vid verket måste bli ett fosforhaltigt tackjärn. För gjuteriändamål förefinnas visserligen vissa, ehuru begränsade avsättningsmöjligheter för dylikt järn. Under normala förhållanden måste det dock anses vara utomordentligt tveksamt, om avsättning kan erhållas för hela produktionen. Det har framhållits, att den fosforhaltiga malmbasen direkt hänvisar till framställning av thomasgöt. Den år 1938 verkställda tackjärnsutredningen förutsåg just av denna orsak såsom ett alternativ anläggandet av ett anrikningsverk, där man ur den billigaste och för Luosavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (L. K. A. B.) mest svårsålda malmen (Gällivare D-malm) skulle kunna framställa en rik, fosforfattig järnmalmsslig. En dylik tillverkning är sedan många år tillbaka i gång vid Vitåfors anrikningsverk invid Malmberget. Enligt de beräkningar, som utfördes i 1938 års utredning, skulle ett anrikningsverk i Luleå med en kapacitet av 75 000 ton slig per år draga en kostnad om ca 1 milj. kronor. Med nuvarande priser torde emellertid anläggningskostnaderna ställa sig högre. Ett dylikt anrikningsverk kan även tänkas förlagt till Malmberget, där det skulle kunna legodrivas av L. K. A. B. Med ett sådant arrangemang skulle man kunna uppnå ej oväsentliga besparingar i frakthänseende, då frakt av bergart i malmen härigenom undviks.

Det är utan vidare klart, att kostnaderna för framställning av tackjärn med användning av en anrikad slig komme att ställa sig något dyrare. Om man skulle uppföra en blästermasugn i stället för en elektrougn, torde emellertid besparingen i bränsle vid användning av den rikare sligen bli av sådan storleksordning, att någon merkostnad knappast torde uppstå.

Den största betydelsen av ett anrikningsverk skulle ligga däri, att järnverket skulle kunna leverera tackjärn av vilken önskad analys som helst

och att avsättningssvårigheterna därigenom skulle undanröjas. Detta skulle överväga nyssnämnda merkostnad vid tillverkning i en elektromasugn.

Vad det föreslagna thomasverket beträffar, dela vi den uppfattning, som uttalats av reservanterna i planeringskommissionen. Redan under normala tider är thomasgöt en synnerligen svårsåld produkt; under en lågkonjunktur äro dessa svårigheter givetvis i hög grad accentuerade. Den svenska järnindustriens götproduktion motsvarar i stort sett dess valsverkskapacitet — särskilt sedan vid tvenne järnverk redan planerade eller påbörjade martin- och elektrougnar blivit färdigställda. Vad nu sagts bestyrkes av den av industrikommissionen verkställda utredningen angående avsättningsmöjligheterna. Av det därvid framkomna totalbehovet thomasgöt om 28 000 ton härröra 20 000 ton från ett mindre järnverk, där behovet emellertid baserats på utbyggnadsplaner, vilkas realiserande torde få betraktas såsom osäkert.

Ur industriell och driftsekonomisk synpunkt måste det anses vara oriktigt att stanna vid en mellanprodukt i form av göt. Såvitt bekant förefinnes ej något järnverk i hela världen, där den salubjudna slutprodukten utgöres av thomas- eller elektrogöt. Däremot finnes ett flertal järnverk med tackjärn som slutprodukt.

De i det planerade thomasverket tillverkade produkterna skulle dessutom komma att ställa sig mycket dyrbara, alldenstund produktionen skulle bli av en för ett dylikt verk ringa storleksordning.

Hela frågan om ett thomasverk är alldeles för litet utredd. Tillkomsten av ett sådant verk måste föregås av en allsidig utredning av ett förädlingsverk och dess vittgående konsekvenser i olika riktningar. Sådana alternativa förslag som anläggandet av ett verk för tillverkning av järnsvamp till avsalu eller införandet av den ur anläggningskostnadssynpunkt särskilt förmånliga s. k. R.K.-processen, som möjliggör framställning ur tackjärn av ett högklassigt omsmältningsmaterial, synas aldrig på allvar hava penetrerats av järnverkets ledning.

Under åberopande av vad ovan anförts få vi hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 305 måtte besluta, att till aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under fonden för statens aktier anvisas ett investeringsanslag av kronor 4.000.000: —.

att detta anslag användes till uppförandet av en tredje masugn vid järnverket,

att utredning omedelbart verkställs, huruvida denna masugn bör utföras i form av en elektrotackjärnsugn eller en blästermasugn för koks och träkol samt

att frågan om anläggandet av ett anrikningsverk likaledes göres till föremål för en omedelbar utredning, så att frågan om dess finansiering kan utan dröjsmål tagas till behandling redan av nästa års riksdag.

Stockholm den 2 dec. 1944.

Karl Wistrand.

Ivar Anderson.

Gösta Siljeström.
